

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทยทวีจำนวนและความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งในการควบคุมอาชญากรรมนั้น กลไกที่สำคัญที่สุดก็คือ กฎหมาย โดยรัฐมอบหมายให้องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้มีหน้าที่ในการที่จะบังคับใช้กฎหมายและควบคุมอาชญากรรม โดยเฉพาะ ตำรวจ ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ทั้งในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและทำการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ทราบถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีต่าง ๆ ซึ่งการสอบสวนนี้เอง ถือเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมในการที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษตามกฎหมาย เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีใดต่อศาลโดยไม่มีการสอบสวน (ม.120 ป.วิอาญา) แสดงว่าในการนำคดีอาญาขึ้นสู่ศาลโดยกระบวนการของหน่วยงานของรัฐต้องมีการสอบสวนเสียก่อน การสอบสวนจึงเปรียบเสมือนความยุติธรรมเบื้องต้นที่ประชาชนจะได้รับ ซึ่งการสอบสวนในที่นี้ คือ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (ม.2(11) ป.วิอาญา) ซึ่งในส่วนของการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาตินั้น ถือว่างานสอบสวนเป็นหัวใจและเป็นงานหลักของตำรวจ

ในส่วนของสถานีตำรวจถือว่า ร้อยเวรสอบสวน หรือพนักงานสอบสวน ทั้งในระดับสัญญาบัตร 1. สัญญาบัตร 2. สัญญาบัตร 3. เป็นผู้มืบทบาทและหน้าที่สำคัญในการที่จะให้ความยุติธรรมและบริการแก่ประชาชน โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมงและทุกวัน โดยต้องเป็นผู้วินิจฉัยคดีความต่าง ๆ ด้วยตนเอง ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต่อคู่กรณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือพยาน ที่จะต้องคำนึงถึงความยุติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นเบื้องต้น โดยเฉพาะในส่วนของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวน มีหน้าที่ทั้งในการควบคุมตัว การสอบสวนปากคำ การแจ้งสิทธิตามกฎหมาย การฝากขัง ซึ่งถือเป็นการจำกัดและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหา เนื่องจากผู้ต้องหานั้นตามกฎหมายยังต้องถือว่า

เป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ ดังนั้น อำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากในกระบวนการสอบสวนนั้นนอกจากจะสามารถนำตัวอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังสามารถพิสูจน์บุคคลที่ไม่ได้เป็นอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดแต่ถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการสอบสวนในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือถูกกล่าวหาอย่างมีประสิทธิภาพได้อีกทางหนึ่งด้วย เพื่อเป็นหลักประกันเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้บริสุทธิ์

ซึ่งกระบวนการสอบสวน จำเป็นจะต้องมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาเพื่อประโยชน์ของรัฐในการที่จะจัดการกับอาชญากรรม ซึ่งในกระบวนการสอบสวนนี้เอง มักจะได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งในการสอบสวนกฎหมายให้อำนาจการสอบสวนแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือ เจ้าพนักงานตำรวจ เป็นผู้มีอำนาจการสอบสวน ซึ่งในการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในอดีตที่ผ่านมาจะยึดหลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ ในการที่จะวางแนวทางการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนั้น ก็มีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสร้างระบบการบริหารการปกครองที่ดี การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ดังนั้นกระบวนการทำงานของเจ้าพนักงานของรัฐจึงต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น กระบวนการสอบสวน ซึ่งแต่เดิมพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยที่รัฐมีอำนาจในการที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการที่จะสอบสวนได้อย่างกว้างขวาง มีระยะเวลาในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ได้มีการกล่าวหากัน เพื่อที่จะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือสามารถพิสูจน์บุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดแต่ถูกนำตัวเข้ามาในขั้นตอนกระบวนการสอบสวนในฐานะของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยหรือถูกกล่าวหาได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย แต่นับแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ซึ่งแม้ว่าเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 จะมีการปฏิรูปการปกครองและยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไป แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว ในส่วนของการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงยึดหลักการของรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ซึ่งส่งผลให้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยังมีผลบังคับใช้เช่นเดิม โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ลดอำนาจของ

เจ้าหน้าที่รัฐในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนลง รวมทั้งเพิ่มกระบวนการในการที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้มากขึ้น นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิของผู้ต้องหาให้มากขึ้นตามไปด้วย จึงเป็นการเพิ่มเติมการปฏิบัติที่เหนือกว่าขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนได้มีปฏิบัติอยู่เดิม ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และรวมไปถึงการที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ สามารถฟ้องร้องและร้องเรียนต่อรัฐเพื่อดำเนินการตรวจสอบและชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมามีแนวความคิดการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่เน้นในการที่จะสร้างความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสามารถที่จะเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ได้ การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนจึงถือเป็นกระຈกสะท้อนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นองค์กรแรกที่มีบทบาทในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากอดีตจนถึงปัจจุบันการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในการปฏิบัติงานซึ่งมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยไม่คำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ เช่นการบีบบังคับให้ผู้ต้องหารับสารภาพ การควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และความบกพร่องในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดี การปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ปัญหาของระบบการสอบสวนนี้จึงเป็นปัญหาสำคัญของระบบกระบวนการการดำเนินคดีทางอาญาเนื่องจากเป็นหน่วยงานแรกที่สัมผัสกับผู้เสียหาย, ผู้ต้องหาและพยานหลักฐานต่าง ๆ ในการพิจารณาซึ่งนำหนักคดีว่ามีเพียงพอที่จะดำเนินคดีอาญาหรือไม่ ซึ่งหากพนักงานสอบสวนไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ เนื่องจากมีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ปัญหาอุปสรรคจากการปริมาณงานที่มากเกินไป การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และเจ้าหน้าที่สนับสนุนงาน ขั้นตอนการทำงานที่ยุ่งยากซับซ้อน เป็นต้น ซึ่งนอกจากปัญหาอุปสรรคดังกล่าวแล้ว ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหา เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้เช่นกัน

สิทธิที่สำคัญของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนที่อาจส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เช่น

ผู้ต้องหาเมื่อถูกจับกุม การถูกจับต้องเป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมาย คือ การจับกุมต้องมีหมายจับของศาล เว้นแต่จะได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้ เมื่อถูกจับ มีสิทธิได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและการจับโดยเร็ว ต้องได้รับการแจ้งด้วยว่ามีสิทธิจะให้การหรือไม่ให้ก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ และมีสิทธิแจ้งหรือให้เจ้าหน้าที่ผู้จับแจ้งญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมได้ กรณีดังกล่าว เป็นปัญหาในทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งบางครั้งการจับกุมที่ต้องมีหมายจับ บางกรณีเหตุไม่ได้เกิดซึ่งหน้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ทำให้ไม่สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ ทันทีที่ การแจ้งข้อกล่าวหาแล้วปล่อยตัวไป โดยไม่มีการจับกุมหรือควบคุมตัว บางครั้งทำให้เกิดผลเสียต่อคดี คือไม่สามารถติดตามตัวผู้ต้องหาได้ อีกทั้งในการจับกุมบางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุมอาจแจ้งข้อกล่าวหาผิดพลาดหรือไม่ครบถ้วน มีผลต่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา และกรณีที่ผู้ต้องหาต้องการแจ้งให้ญาติทราบ หากผู้จับกุมไม่ติดต่อหรือแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ หรือไม่บันทึกไว้ในบันทึกจับกุม ก็มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเช่นกัน

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วิธีการควบคุมเกินความจำเป็น ซึ่งกฎหมายกำหนดห้ามมิให้ทำการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น การที่ผู้ต้องหาอ้างสิทธิของความจำเป็นแห่งการควบคุม เช่น การใส่กุญแจมือ การใส่โซ่ตรวน เป็นต้น โดยอ้างว่าตนไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ซึ่งบางครั้งการสอบสวนต้องมาทำการสอบสวนนอกสถานที่ที่ทำการควบคุม จำเป็นต้องมีการใส่กุญแจมือหรือล็อกกุญแจมือผู้ต้องหากับเก้าอี้หรือโต๊ะเพื่อป้องกันการหลบหนี บางกรณีผู้ต้องหาเป็นเด็ก หรือผู้หญิง หรือก่อคดีที่มีความไม่ร้ายแรงนัก มักจะกล่าวอ้างว่าการที่พนักงานสอบสวนกระทำการควบคุมเกินความจำเป็น แต่ขณะเดียวกันหากมีปัญหาผู้ต้องหาหลบหนีขณะที่อยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้นั้นก็จะถูกดำเนินการทางวินัย และผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ถูกควบคุมเกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี เดิมพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงและสามารถขยายเวลาได้อีกรวมแล้วไม่เกิน 3 วัน แต่ในปัจจุบันมีการจำกัดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาเหลือเพียงไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงเท่านั้น หลังจากนั้นหากมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ระหว่างสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอฝากขังผู้ต้องหาไว้ ซึ่งบางครั้งพนักงานสอบสวนซึ่งมีงานในหน้าที่รับผิดชอบมาก ไม่สามารถจะทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องทำการฝากขังต่อ จึงต้องอ้างเหตุผลที่เพียงพอให้ศาลอนุญาตให้ศาลฝากขัง

ผู้ต้องหาไว้ แต่บางครั้งผู้ต้องหาคัดค้านการฝากขังหรือศาลอนุญาตให้ฝากขังเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ทำให้ต้องทำการฝากขังหลายครั้ง จนเกิดความยุ่งยากหรือศาลไม่อนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหาต่อไป ภายหลังหากมีข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงก็ทำให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาส่งมอบให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลได้

สิทธิของผู้ต้องหาที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ บางครั้งผู้ต้องหากล่าวอ้างสิทธิดังกล่าว ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ครบถ้วน ซึ่งบางครั้งเป็นทั้งคุณและโทษต่อตัวผู้ต้องหาเอง เช่น กรณีที่มีการกล่าวหา โดยอาจไม่มีพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นพยานวัตถุ การที่ผู้ต้องหาไม่ให้การ และผู้ต้องหากับผู้กล่าวหา มีความขัดแย้งกันมาก่อน อาจทำให้ผลต่อการมีความเห็นต่อพนักงานสอบสวนและมีผลต่อการพิจารณาของศาลซึ่งอาจมองว่าเป็นการกั่นแกล้งกันและยกฟ้องคดีไป หรือกรณีที่มีพยานหลักฐานเป็นพยานวัตถุแต่ยังไม่ชัดเจนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ได้กระทำความผิด หากผู้ต้องหาไม่ให้การแก้ข้อกล่าวหา ก็ทำให้พนักงานสอบสวนต้องทำการมีความเห็นทางคดีตามพยานหลักฐานเบื้องต้น ที่ไม่อาจก่อให้เกิดความเป็นธรรมตั้งแต่ขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรม และเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาได้

สิทธิผู้ต้องหาที่จะได้รับการสอบสวนโดยมิชักช้า รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ถือเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปของพนักงานสอบสวนที่ต้องทำการสอบสวนโดยเร็ว แต่กระนั้น ในฐานะผู้ต้องหาที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้บางครั้งพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการสอบสวนพอสมควร บางครั้งอาจล่าช้า ทำให้ผู้ต้องหาอาจร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชา มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องเร่งรัดการปฏิบัติ จนอาจทำให้ขาดความละเอียดรอบคอบและเกิดความเสียหายแก่คดีได้

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการพิจารณาการยื่นขอประกันตัว โดยเมื่อได้รับคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนต้องรีบเสนอให้ผู้บังคับบัญชาสั่งอย่างรวดเร็ว และผู้บังคับบัญชาต้องรีบพิจารณาคำร้องดังกล่าว หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย ต้องพิจารณาให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาเป็นการชั่วคราว หากมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุผลดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว ปัญหาในทางปฏิบัติคือบางครั้งผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจในการให้ประกันตัวผู้ต้องหาไม่อยู่ประจำที่สถานีตำรวจ ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำสัญญาและยื่นคำร้องให้พิจารณา ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาไม่พอใจและร้องเรียนการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนได้

นอกจากนั้น สิทธิของผู้ต้องหาที่ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด จะปฏิบัติต่อผู้นั้นเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้ จากสิทธิดังกล่าว เป็นปัญหาในทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนอย่างมาก กรณีการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด เพราะบางครั้งเมื่อพนักงานสอบสวนมีการรวบรวมพยานหลักฐานไว้แล้วบางส่วน มีการจับกุมผู้ต้องหา ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ มีการนำตัวผู้ต้องหาไปนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ หรือนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน กรณีดังกล่าวเท่ากับเป็นการนำเสนอให้สังคมเชื่อว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงแล้ว แต่บางครั้งเมื่อถึงการพิจารณาในชั้นศาล ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ และฟ้องร้องพนักงานสอบสวนว่ากระทำกับผู้ต้องหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น การปฏิบัติในลักษณะดังกล่าว จึงถือเป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอีกส่วนหนึ่งด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น การที่กฎหมายกำหนดรับรองสิทธิผู้ต้องหาเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา และกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเพื่อให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนนั้น ในทางการปฏิบัติยังมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่าง และยากแก่การปฏิบัติให้ครบถ้วนตามหลักกฎหมาย ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อไปถึงกระบวนการอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรมต่อไปอีกด้วย

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

จากการที่กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวน ซึ่งได้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอและข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ในกรณีจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี หรือข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) เป็นผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้นั้น

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ได้ยึดถือเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการสอบสวนและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ซึ่งตาม ประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 มาตรา 2(11) ให้ความหมายของการสอบสวน ว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งหมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายของพนักงานสอบสวนนั้นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก โดยอาจกล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวนมีหน้าที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กระบวนการจับกุม การขอออกหมายจับ การรับมอบตัวผู้ต้องหา การสอบสวนปากคำ การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ การสรุปสำนวนมีความเห็นทางคดี เสนอให้พนักงานอัยการพิจารณา ซึ่งภายหลังจากมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งมุ่งจะสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เน้นในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อวางแนวทางการปฏิบัติให้แก่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมในการที่จะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนโดยมีพื้นฐานอยู่บนหลักของสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ

ผู้ศึกษาในฐานะที่เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 5 ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่เขตย่านธุรกิจ ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นคนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีการศึกษาสูง อยู่ในใจกลางแหล่งธุรกิจ รวมทั้งยังเป็นแหล่งรวมของชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นท่ามกลางความเจริญของประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรมหลากหลาย และมีความยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งในการที่จะทำการสอบสวนคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพดังกล่าว ทำให้บางครั้งพนักงานสอบสวน ที่มีหน้าที่มากมายตั้งแต่กระบวนการตรวจค้น จับกุม การสอบสวนปากคำ การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ สรุปสำนวนมีความเห็นต่อพนักงานอัยการ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสที่จะทำหน้าที่ผิดพลาด เป็นเหตุให้ถูกร้องเรียนและดำเนินการทางด้านวินัย บางครั้งถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทั้งทางอาญาและทางแพ่ง จนต้องมีการโยกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอื่นที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ง่ายกว่า ทำให้พนักงานสอบสวนขาดแคลน และขาดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

โดยเฉพาะกองบังคับการตำรวจนครบาล 5 ซึ่งเคยมีตัวอย่าง กรณีที่พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลลุมพินีซึ่งผู้ต้องหาชาวพม่า เกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด(ขังลี้ม) และพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลทองหล่อถูกฟ้องดำเนินคดีในความผิดฐานปฏิบัติหน้าที่มิชอบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่ผู้ต้องหาถูกจับกุมแล้วถูกข่มขู่บังคับให้รับสารภาพจนได้รับบาดเจ็บ แต่ไม่ได้รับการรักษา เป็นต้น และกองบังคับการตำรวจนครบาล 5 นั้นมีบริเวณพื้นที่

รับผิดชอบที่เป็นแหล่งรวมความเจริญของกรุงเทพมหานครการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน จึงเป็นที่จับตาและคาดหวังของสังคมว่าจะเป็นที่พึ่งในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม และสามารถที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมี ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติมากมาย โดยเฉพาะในการที่จะปฏิบัติงานให้เป็นไปตามหลัก กฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก ผู้ศึกษาสนใจกรณีที่ถูกกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2540 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบการ ดำรวจเกี่ยวกับคดี และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ที่มีการกำหนดเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาและวางกรอบแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในขั้นต้นของ กระบวนการยุติธรรมนั้นจะมีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอย่างไร ก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือไม่ และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและ ผลกระทบสืบเนื่องจากสิทธิของผู้ต้องหาดังกล่าวอย่างไร ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาเรื่อง "สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายของผู้ต้องหาที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนใน สังกัด กองบังคับการตำรวจนครบาล 5" ซึ่งผลของการศึกษาที่ได้จะนำมาพิจารณาในส่วนของการ ปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติหรือชี้แจงเสนอแนะปัญหาในทางการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การ คุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพื่อที่จะสามารถอำนวยความสะดวก ยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ผู้ต้องหาได้อย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของพนักงานสอบสวน
2. เพื่อทราบระดับความรู้ของพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 5 ต่อสิทธิผู้ต้องหาตามกฎหมาย
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค และผลกระทบในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน สอบสวน สืบเนื่องจากสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย
4. เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนสืบเนื่องจากสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษา ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาถึงสิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องหา อันได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และศึกษาถึงผลกระทบในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอันเกิดจากสิทธิของผู้ต้องหา เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอันเกิดจากสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย โดยกลุ่มประชากรที่เป็นเป้าหมายในการศึกษาได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานในสายงานสอบสวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 5 ซึ่งได้แก่ สถานีตำรวจนครบาลทองหล่อ, สถานีตำรวจนครบาลคลองตัน, สถานีตำรวจนครบาลบางนา, สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี, สถานีตำรวจนครบาลทุ่งมหาเมฆ, สถานีตำรวจนครบาลบางโพธิ์, สถานีตำรวจนครบาลวัดพระยาไกร, สถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ, สถานีตำรวจนครบาลพระโขนง ทุกนายได้แก่

1. ระดับพนักงานสอบสวน (สบ1) จำนวน 134 นาย
2. ระดับพนักงานสอบสวน (สบ2) จำนวน 39 นาย
3. ระดับพนักงานสอบสวน (สบ3) จำนวน 33 นาย

รวมทั้งสิ้น 206 นาย

โดยยกเว้นพนักงานสอบสวนที่ช่วยราชการหน่วยงานอื่นหรือปฏิบัติหน้าที่อื่น

นิยามศัพท์ในการศึกษา

สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย หมายถึง สิทธิที่กฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี พ.ศ.2499 รวมทั้งกฎหมายหรือระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้สิทธิหรือมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลซึ่งต้องตกเป็นผู้ต้องหาให้ได้รับปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน หมายถึง การทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

กองบังคับการตำรวจนครบาล 5 หมายถึง หน่วยงานตำรวจระดับกองบังคับการ ในสังกัด กองบัญชาการตำรวจนครบาล ประกอบด้วย สถานีตำรวจ จำนวน 9 สถานี ได้แก่ สถานีตำรวจนครบาลทองหล่อ, สถานีตำรวจนครบาลคลองตัน, สถานีตำรวจนครบาลบางนา, สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี, สถานีตำรวจนครบาลทุ่งมหาเมฆ, สถานีตำรวจนครบาลบางโพงพาง, สถานีตำรวจนครบาลวัดพระยาไกร, สถานีตำรวจนครบาลท่าเรือและสถานีตำรวจนครบาลพระโขนง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทราบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องหาที่กฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี พระราชบัญญัติและระเบียบต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม
2. ทราบระดับความรู้ของพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 5 ต่อสิทธิผู้ต้องหาตามกฎหมาย
3. ทราบปัญหาอุปสรรคและผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนสืบเนื่องจากสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย
4. ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอันเกิดจากสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมาย